

תלמוד בבלי מסכת שבת דף צג עמוד א

אמר מר: זה יכול וזה אינו יכול - דברי הכל חייב. הי מנייהו מיחייב? אמר רב חסדא: זה שיכול. דאי זה, שאינו יכול - מאי קא עביד? - אמר ליה רב המנונא: דקא מסייע בהדיה! - אמר ליה: מסייע אין בו ממש.

תלמוד בבלי מסכת ביצה דף כב עמוד א

בעא מיניה רב אשי מאמימר: מהו לכחול את העין ביום טוב? היכא דאיכא סכנה, כגון רירא, דיצא, דמא, דמענתא, וקדחתא, ותחלת אוכלא - לא מבעיא לי, דאפילו בשבת שרי. כי קמבעיא לי - סוף אוכלא, ופצוחי עינא, מאי? - אמר ליה: אסור. - איתיביה: אין מכבין את הבקעת! ושני ליה כדשנין. **אמימר שרי למכחל עינא מנכרי בשבתא.** איכא דאמרי: אמימר גופיה כחל עינא מנכרי בשבתא. אמר ליה רב אשי לאמימר, מאי דעתיך - דאמר עולא בריה דרב עילאי: כל צרכי חולה עושין על ידי נכרי בשבת, ואמר רב המנונא: כל דבר שאין בו סכנה - אומר לנכרי ועושה. **הני מילי - היכא דלא מסייע בהדיה, אבל מר - קא מסייע בהדיה, דקא עמיץ ופתח! - אמר ליה: איכא רב זביד דקאי כותך, ושני ליה: מסייע אין בו ממש.**

רש"י מסכת ביצה דף כב עמוד א

עמיץ ופתח - סוגר ופותח ריסי עיניו, להכניס הכחול.

מסייע אין בו ממש - מי שאינו עושה מלאכה ממש, אלא מסייע מעט כי האי, ובלאו הוא מתעבדא - אין בו ממש והכי אמר במסכת שבת בהמצניע (צג, א), גבי זה יכול וזה אינו יכול - יכול חייב, ושאינו יכול - פטור, ואף על גב דקמסייע בהדיה - מסייע אין בו ממש.

תלמוד בבלי מסכת מכות דף כ עמוד ב

והמקיף פאת ראשו וכו'. ת"ר: פאת ראשו - סוף ראשו, ואיזהו סוף ראשו? זה המשוה צדעיו לאחוריו אזנו ולפדתו. **תני תנא קמיה דרב חסדא: אחד המקיף ואחד הניקף לוקה.** אמר ליה: מאן דאכיל תמרי בארבילא לקי? דאמר לך: מני? רבי יהודה היא, דאמר: לאו שאין בו מעשה לוקין עליו. רבא אומר: במקיף לעצמו ודברי הכל. רב אשי אומר: במסייע ודברי הכל.

רש"י מסכת מכות דף כ עמוד ב

מסייע - מזמין השערות למקיף.

חידושי הריטב"א מסכת שבת דף צג עמוד א

אמר רב זביד משמיה דרבא אף אנן נמי תנינא וכו'. פי' דמסייע אין בו ממש כדמפרש ואזיל, והקשו בתוספות...ותירצו...והנכון שאין כל המסייעין שוים, דהתם הוא חשוב שיש בו ממש לרב זביד מפני שאין הכיחול נעשה יפה זולת הסיוע ההוא דעמיץ ופתח.

חידושי הריטב"א מסכת מכות דף כ עמוד ב

במסייע ודברי הכל. פירש"י ז"ל שמזמין לו השערות, ואיכא דקשיא ליה הא דאמרינן במס' יום טוב (ביצה כ"ב א') לענין מיכחל כותי לישראל ביום טוב וישראל עמיץ ופתח דמסייע דהתם אין בו ממש שדרך העין למעמץ ומפתח קצת אבל הכא סיוע גדול הוא כשמזמין לו עצמו בשערות, וכש"כ לפירוש רבינו מאיר ז"ל שכתבנו לעיל דבלאו מסייע יש בו לאו ולא בענין סיוע אלא כדי שיהא בו מעשה ללקות עליו, דבמעשה כל דהוא סגי להא, כדאמרינן בעלמא עקימת פיו או עקימת קומה הוי מעשה, וכן פירש הוא ז"ל.

רבי עקיבא איגר מסכת שבת דף צג עמוד א

שם א"ר זביד כו' אף אנן נמי תנינא [דמסייע היינו זה שאינו יכול] אין בו ממש. וא"ת הא בפ"ק דביצה (דף כב) בכוחל עינו ע"י עכו"ם סובר ר"ז דאסור משום דישאל מסייע בהדי' דקא עמיץ ופתח, ובתוס' הקשו כן וי"ל דמה דקרי ליה התם מסייע הוא ענין אחר ואינו דומה לדהכא, דהא התם אלו לא פתח עינו לא היה הנכרי יכול לכחול עינו, וא"כ הוי כזה אינו יכול וזה אינו יכול, והאי דפטור התם משום מסייע אין בו ממש צ"ל דזה אינו יכול וזה א"י אינו חייב אלא כששניהם עושים מלאכה ממש, אבל התם במה דעמיץ ופתח אינו עושה במלאכה כלום ואינו חלק מאיסורא דכוחל אלא שעושה הכנה לשיכול הנכרי לכחול, וקרי להכנה זו מסייע, ומסייע כהאי כיון דהנכרי אינו יכול בלעדו סובר ר"ז דיש בו ממש, אבל ענין מסייע דהכא דחברו יכול ואינו צריך לו, מסייע כזה סבר ר"ז דאין בו ממש, ובתוס' דחקו ואיני מבין למה.

תוד"ה אר"ז הקשו דהכא אית ליה לר"ז דמסייע אין בו ממש ובפ"ב דביצה אמרי' אמימר כחל עינא ע"י עובד כוכבים בשבת כו' משמע דר"ז סובר דיש בו ממש ע"כ. ולדעתי לכאורה קשה להיפוך איך ס"ל לאמימר שם בכוחל דמסייע אין בו ממש הא אי לא עמיץ ופתח אין העובד כוכבים יכול לכחול והוי כמו זה אינו יכול וזה אינו יכול דלא מקרי מסייע. ולזה נראה דהם תרי ענינים, דהתם בביצה מה דעמיץ ופתח אינו עושה ועצם מעשה כוחל שהוא אינו נותן הכחל לעיניו אלא דמסייע בסבה ועושה הכנה שיכול העובד כוכבים לכחול, וזהו אין בו ממש היינו דהגורם אינו נקרא כוחל, משא"כ הכא דשניהם עושים בעצמות ההוצאה, בזה אם זה א"י וזה א"י שניהם מקרי עושי מלאכת ההוצאה, וא"כ ממילא ליתא לקושית התוס' דר"ז ור"א היה סבירא להו דהתם הוי ג"כ כמו הכא כיון דהעו"כ א"י לכחול אם לא עמיץ ופתח הוא לא מקרי מסייע, ואמימר ס"ל דמ"מ מסייע כזה לא מקרי כוחל דהא אינו נותן הכחול רק מכין שיכחול העו"כ.

כתבו רש"י ותוס' דהוי כמו זה א"י וזה א"י דבמלאכת שבת שניהם חייבים ולי תמוה דמנ"ל זה לרש"י ותוס' הא יש לומר דדוקא במלאכה שעושין שניהן כגון שהוציאו יחד וכדומה בזה כל אחד מקרי מוציא אבל הכא דעמיץ ופתח העין דאין זה כלל כוחל אלא דעושה הכנה שיהיה ביד עכו"ם לכחול בזה י"ל דמסייע אין בו ממש דהא אין עושה מקצת כוחל וכעין דמחלק הש"ך בנקה"כ יו"ד לענין הקפה והיינו מרויחים ליישב בזה קושיית תוס' שבת די"ל דמש"ה ר"ז ור"א סבורים לאסור כיון דבלאו דידי' לא אתעביד הוי כמו זה א"י וזה א"י ואמימר סבירא ליה דמ"מ בזה דאינו עושה דבר מגוף המלאכה רק מסייע בהכנה בעלמא אין בו ממש וראיתי בשיטה מקובצת ביצה דכ"ג ג"כ דמיירי דבלאו דידי' לא מתעביד ומחלק בין זה לזה א"י וזה א"י דעמיץ ופתח לא מוכח דעושה בשביל כן דדרך בלא"ה לעמוץ ולפתוח עין עיין שם ולענ"ד היה נראה לחלק כפי הנ"ל.

תלמוד בבלי מסכת שבת דף צד עמוד ב

משנה. הנוטל צפרניו זו בזו, או בשיניו, וכן שערו, וכן שפמו, וכן זקנו, וכן הגודלת, וכן הכוחלת, וכן הפוקסת - רבי אליעזר מחייב, וחכמים אוסרין משום שבות.

גמרא. אמר רבי אלעזר: מחלוקת ביד, אבל בכלי חייב. - פשיטא, זו בזו תנן! - מהו דתימא: רבנן בכלי נמי פטרי, והא דקתני זו בזו - להודיעך כחו דרבי אלעזר, קא משמע לן. ואמר רבי אלעזר: מחלוקת לעצמו, אבל לחבירו - דברי הכל פטור. - פשיטא, צפרניו תנן! - מהו דתימא: רבי אלעזר לחבירו נמי מחייב, והא דקתני צפרניו - להודיעך כחן דרבנן, קמ"ל.

תוספות מסכת שבת דף צד עמוד ב

אבל בכלי ד"ה חייב - היינו כרבי יהודה דמחייב במלאכה שאינה צריכה לגופה וא"ת ודילמא רבנן כר"ש סבירא להו ומנא ליה דמחייב בכלי ויש לומר דא"כ ליפליגי בכלי להודיעך כחן דרבנן והא דקאמר מהו דתימא רבנן בכלי נמי פטרי היינו פירושו דס"ל כר"ש וכדפרישית אבל רש"י פירש דפטרי משום דלא שייכא גזיזה אלא בצמר ואין נראה לר"י דבהא ליכא למיטעי דבכל בעלי חיים שייכא גזיזה כדאמר לעיל התולש כנף חייב משום גוזז.

שו"ת הריב"ש סימן שצד

...ואף על פי שהשערות הנושרות, אזלי לאבוד: מה בכך, כיון שהוא נהנה במלאכה ההיא! שהרי הנוטל צפרניו בכלי, אף על פי שאינו צריך לצפרניו, אלא אזלי לאבוד, חייב אפי' לר"ש: דפטור במלאכה שאינה צריכה לגופה; שהרי הנטילה היא המלאכה, וכן בשער. ואף על פי: שבהפשטה, נראה בפרק כל כתבי הקדש (ק"ז): דכל שהעור אזיל לאבוד, לא מחייב בפסיק רישיה: כגון דשקיל ליה בברזי; התם היינו טעמא: משום דאין דרך הפשטה בכך, ואפילו במקוין לא מחייב, כמו שפרש"י ז"ל (בד"ה דשקיל). אבל בנטילת שער, וצפרנים, דרך נטילה בכך. ונראה לומר ג"כ: דהפשטה, לא הואי במשכן, רק לצורך העור. וא"כ, עקר מלאכת הפשטה היא, לצורך העור. וכל שהעור נפסד, פטור. אבל גזיזה היתה במשכן, שלא לצורך הצמר והשער; רק לצורך העור, כגון: בעורות תחשים. ועל כן, חייב כל שהוא לצורך גופו, אף על פי שאינו צריך לשער. ומלאכה הצריכה לגופה היא, ודמי: לחופר גומא, וצריך לגומא: חייב, אף על פי שאינו צריך לעפרה...

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שמ

סעיף א

אסור ליטול שער או צפרניו, * (א) בין ביד (ב) בין בכלי, בין לעצמו א בין לאחרים, * (ג) וחייב * על ב שתי שערות; * ומלקט לבנות מתוך שחורות, * (ד) אפי' באחת, חייב, ודבר זה אפי' בחול אסור משום (ה) לא ילבש גבר שמלת אשה (דברים כב, ה) הגה: ועיין לעיל סוף סימן ש"ג דין סריקה וחפיפה.

משנה ברורה סימן שמ

(ג) וחייב על ב' שערות - ושער אחד [ב] יש בו איסורא דאורייתא כמו כל חצי שיעור של כל האיסורים וכן הדין בכל מלאכות שבת לא בעינן בהו שיעור לענין איסור אלא לענין חיוב חטאת. ולענין נטילת צפרנים כתב הא"ר דאפילו על צפורן אחד חייב וכן מוכח לעיל בסימן שכ"ח סל"א. ואשה ששכחה ליטול הצפרנים מע"ש ואירע טבילתה בליל שבת מסיק המ"א שתאמר לעו"ג ליטול ביד דהוי שבות דשבות במקום מצוה ואם א"א ביד מותר על ידו אפילו בכלי ואם אין עו"ג [ג] נראה שיש לסמוך בשעת הדחק [ד] על הנקור שתנקר תחת הצפורן ובלבד שתעיין היטב שלא יהיה בו שום טינוף:

ביאור הלכה סימן שמ

* וחייב וכו' - הנה התוס' כתבו דזהו דוקא לר"י דמלאכה שאין צריך לגופה חייב אבל לר"ש פטור אף בכלי ומשום זה תמהו האחרונים על הרא"ש והטור שהעתיקו הדין הלא הם פסקו כר"ש וגם המחבר האיך סתם הדין בזה בסתמא ובס"י שט"ז ס"ח מצדד בדעה הראשונה לפטור והמ"א בסק"א כתב דלמ"ד דמשאצ"ל פטור מיירי בשצריך לשערן אלא דקשה על דבריו דלפ"ז אמאי פסק דבמלקט לבנות מתוך שחורות אפילו באחת חייב הא מ"מ א"צ להשער גופא דאף אם נימא דמיירי שצריך להשערה האחת שליקט הא בעצמה בלבד לית בה שיעורא לחיוב וכי משום דעושה תועלת היפוי בליקוט השערה האחת יושלם בזה השיעור של ב' שערות הצריך לגופן אח"כ מצאתי לאחד שהקשה כן ונראה דמטעם קושיא זו נייד הגר"א מדברי המ"א וציין על הדין דמלקט שחורות וכו' סתם כדעת הרמב"ם דהלכה כר"י במלאכה שאצ"ל עכ"ל וכן במכות כ' ע"ב ציינו דבריהם בשם רשב"ם ג"כ על מימרא זו דמלקט וכו' (ואולי י"ל בדוחק דברי המ"א דכיון דחשיבא מלאכת גזיזה בזה אפילו בשערה אחת משום שמתיפה עי"ז ממילא חשיב אח"כ צריך לגופה ג"כ במה שצריך לשערה זו בלבד) וגם לפי דברי המ"א יהיה מוכרח לבאר ההיא דלעיל בסימן שכ"ח סל"א גבי ציצין וצפורן ע"ש ג"כ בשצריך להן וזהו דוחק גדול מאד וכן בתשו' ח"צ סימן פ"ב דחה בב' ידים מחמת קושיא זו. והנה הגר"א כתב דהשו"ע סתם פה להלכה כדעת הרמב"ם במשאצ"ל דחייב אך מה נעשה בקושיית כל האחרונים שהטוש"ע סותרים את עצמן וכנ"ל והנה הריב"ש בסימן שצ"ד [והובא לעיל בסימן ש"ג וגם בסימן זה] כתב דמלאכת הגזיזה חשיבא מלאכה לכו"ע אפילו אין צריך להשער דגזיזה היתה במשכן שלא לצורך הצמר והשער רק לצורך העור כגון בעורות תחשים וע"כ חייב כל שהוא לצורך גופן אף על פי שאינו צריך לשער ומלאכה הצריכה לגופה היא עכ"ל וכיוצא בזה ממש כתב מורו הר"ן בחידושו על שבת וז"ל מחלוקת ביד פרש"י משום גוזז שאע"פ שאינו צריך לגיזה הואיל והוא צריך ליפות עצמו בגיזה זו אף בזה חייב משום גוזז דומיא דגוזז את השלח שהוא חייב משום גוזז ואף במקום שאינו צריך לגיזה אלא שישאר העור בלא שער כדי שיהא ראוי לאיבוד עכ"ל ואפשר לומר שזהו דעת הטוש"ע ושלא כדעת התוס' ומצאתי בת' ח"צ שהוא הסכים ג"כ דדעת הטוש"ע הוא כדעת הריב"ש ושלא כדעת התוס' והנה ראיתי בספר סדרי טהרה שתמה על הח"צ בזה שהסכים לדעת הריב"ש וכתב דהלא הרא"ש כתב

בהדיא בבכורות כ"ה וגם הביא שם כן בשם הרמב"ן דתלישת הצמר מן הבהמה קודם שחיטה וכן הנוצות מן העוף הוא מלאכה שאצ"ל וע"כ דהם ס"ל ג"כ כדעת התוס' ובאמת לאו ראייה הוא כלל כמו שדחה הוא בעצמו אח"כ דשאני התם דהאי תלישה לאו לצורך העור אלא לצורך השחיטה אבל היכא דהוא לצורך העור אף על פי שאין צריך לגיזה ס"ל דחייב וכמ"ש בגוזז מן השלח וכן נמי בענינו כיון שהוא נוטל הצפרנים או השער להתיפות את עצמו מקרי זה לצורך גופו וכנ"ל בשם הר"ן. והנה השתא שבררנו דסוגיא זו דשבת צ"ד ע"ב ע"כ מייירי בשאינו צריך להשער והצפרנים ע"כ אנו מוכרחין לומר מעוד כמה גדולי הראשונים דס"ל ג"כ כדעת הריב"ש והר"ן הנ"ל הלא המה הר"ח והרמב"ן והסמ"ג והרא"ש ונבארם אחד לאחד. הר"ח דהוא בעצמו פסק כר"ש והוא ג"כ פסק בענינו בהדיא דבכלי חייב חטאת וגם הרמב"ן דהוא בעצמו הביא בפרק כל כתבי והוכיח שהרי"ף פוסק כר"ש והכא הרי"ף בעצמו העתיק כל הסוגיא דציצין וצפורן וגם הרא"ש והסמ"ג דהם הסכימו בהדיא דהלכה כר"ש דמשאצ"ל פטור ואפ"ה העתיקו שניהם כל הסוגיא דציצין וצפורן ודמלקט שחורות מתוך לבנות דיש בהן חיוב חטאת וע"כ אנו צריכין לומר דכל אלו הפוסקים ס"ל כהר"ן וריב"ש הנ"ל דזה מקרי צורך גופן ולפיכך סתם השו"ע להלכה כן. והנה ראה ראיתי שהגר"א בסימן זה כתב דמסוגיא זו ראייה לפסק הרמב"ם דמשאצ"ל חייב אבל לפי דברי כל הגאונים הנ"ל שס"ל דמשאצ"ל פטור ואעפ"כ העתיקו כולם הסוגיא ע"כ דס"ל כהר"ן וריב"ש הנ"ל ועיין בסימן שט"ז סוף סעיף ח"ת בבאור הגר"א שמצדד שם דהלכה דמשאצ"ל פטור וע"כ דהוא מראה פנים לכל שיטה שיש לה מקור גדול בתלמוד. והנה באשה ששכחה ליטול צפרנים בע"ש ואירע ליל טבילתה בשבת בודאי לכתחלה נכון לה ליזהר שתאמר לעו"ג ליטלם ביד ולא בכלי דהוא מלאכה גמורה לדעת הרמב"ם אך בא"א לה ביד מצדד המ"א להקל ע"י עו"ג אף בכלי וכדעת נקודות הכסף ביו"ד סימן קצ"ח וכמ"ש למעלה דבזה מקרי מלאכה שאצ"ל שאין כונה שלה להתנאות בזה רק לצורך טבילה ונ"ל דבצפרני רגליה בודאי טוב יותר להתיר ע"י נקור מלהתיר ע"י עו"ג עיין בפ"ת שם בשם מהר"ר דניאל זצ"ל. ואגב נברר מה שכתבתי במ"ב בפשיטות דתולש שער מן המתה חייב כ"כ הט"ז והוא מהירושלמי דפרק כלל גדול ואף שהביא הבה"ט שהשיגו היד אהרן באמת הדין עם הט"ז דדברי הט"ז לאו יחידאה הוא כי כן משמע מהרא"ש בבכורות בשם הרמב"ן וכן איתא בהדיא ברא"ש בפרק כלל גדול סימן ו' ובפירוש ר"ח בדף ע"ד ע"ב ובדברי רבינו ירוחם ומה שהביא היד אהרן ראייה מהרמב"ם דפליג ע"ז מדכתב הגוזז וכו' ולא נקט התולש לאו ראייה היא דנקט גוזז משום דרצה לסיים בין מן החי בין מן המת ובתולש אין חייב כ"א לאחר מיתה דאז אורחה בתלישה כמו בגיזה משא"כ מחיים פטור בתלישה דלאו אורחה היא משום דכאיב לה וכן מה שהביא ראייה מדנקט הרמב"ם התולש כנף מן העוף ולא נקט התולש צמר מן הבהמה לאו ראייה היא כלל דדין תולש כנף העוף הוא אפילו מחיים וכדמוכח שם בבכורות ובבהמה מחיים אינו חייב בתולש כ"א בגוזז וכנ"ל וממילא מה שכתב עוד היד אהרן דהירושלמי דלא כהלכתא משום דמגמרא דילן משמע להיפך מדמסקינן שם בבכורות שאני כנף דהיינו אורחיה משמע דהתולש מן הבהמה לאו אורחיה לאו ראייה היא כלל ופליאה עליו דהגמרא שם איירי בתולש מן החי וזה דוקא בעוף חייב ולא בבהמה משא"כ בתולש מן המת גם בבהמה אורחה בתלישה כמו בגיזה וכדאמר בירושלמי תלישתה זו היא גיזתה ולפיכך אין לנו לזוז מדברי הירושלמי שהביאוהו הפוסקים הראשונים:

ראב"ן נדה סימן שכו

...וכן צריכה לחתוך צפורני ידיה ורגליה דכיון דעתידיה ליטולן חייצי השתא.

שולחן ערוך יורה דעה הלכות נדה סימן קצח

סעיף כ

יט] דוקא בצק שתחת הצפורן חוצץ, <כ> אבל הצפורן עצמה אינה חוצצת. ואפילו אם היתה גדולה ועומדת ליחתך ופורחת ועוברת מכנגד הברש, אינה חוצצת. הגה: מיהו כל זה דוקא שאין צואה או בצק תחתיו בשעה שטבלה. <כא> ומאחר דכבר נהגו ליטול הצפרנים, אפילו אם צפורן אחת (!) נשאר בידה וטבלה, כה (יא) צריכה טבילה אחרת. (הגהות ש"ד) וכן נוהגין.

ט"ז יורה דעה סימן קצח ס"ק כא

(כא) ומאחר דכבר נהגו ליטול וכו'. - בהגה' שערי דורא כתב בלשון זה ואם שכחה ולא נטלה צפרניה קודם טבילה אינה חוצצת ובלבד שלא יהא בתוכם טיט ומ"מ טוב להחמיר ותטבול פעם ב' משום דא"א שלא תהא בתוכם טיט עכ"ל ורש"ל העתיק מתשובת מהר"ם בזה דעלתה לה טבילה כל שבודקת תחת צפרניה קודם טבילה ואין שם טיט וצואה ומו"ח ז"ל כתב שנראה לו אפילו אם ברי לה שלא היה שם צואה תטבול פעם שנית שהרי איכא למאן דס"ל דאם הצפורן עומד ליקצץ הוא חוצץ כו' ולא דמי לשערו' הראש דרוב הנשים אין דרכן ליקצץ משא"כ בצפרנים דכולם קוצצים והוא חציצה אם לא תקצץ עכ"ל ודבריו תמוהים דהא כל הפוסקים כתבו כאן דאינו אלא מנהג בעלמא ליטול הצפרנים ואינו מן הדין ונ"ל דכל מה שמצינו שצריכה לטבול שנית בשכחה ליטול צפורן היינו כל זמן שלא שמשה עם בעלה קודם שנזכר' לדבר אבל אם אחר ששמשה נזכרת אין להחמיר עליה ולהצריכה טבילה שנית כיון שאין זה אלא חומרא בעלמא ואפילו אם אין ידוע לה שלא היה שם טיט וצואה דמשמע מהגה' ש"ד ותשובת מהר"ם דלעיל שצריכה מדינא טבילה שנית היינו כל זמן שלא שמשה עם בעלה אבל לא אח"כ דהא אפילו אם היה שם צואה מדאורי' אינו חוצץ דרובו ומקפיד בעינן אלא דגזירה דרבנן היא במיעוט המקפיד כדאיתא ריש הסימן אם כן הוה כאן ספיקא דרבנן וכ"ש למ"ש בסעיף י"ח בשם סמ"ג ור"ת דדוקא טיט הנדבק בעינן אף על פי שלא פסקו בש"ע להלכה מ"מ כאן שכבר שמשה ואפשר שהיא נתעברה אם באת להחמיר עליה בטבילה שנית אתה מוציא לעז על אותו הולד וכמו שמצינו בפ"ק דגיטין בלשון זה ואם באת להחמיר עליה אתה מוציא לעז על בניה כן נראה לע"ד ברור ושוב הוגד לי שגדול אחד השיב בתשובה כמו שכתבתי: וכיון שנתברר לעיל דנטילת צפרנים של האשה אינו אלא מצד המנהג שהחמירו על עצמם נ"ל דהא דאיתא במרדכי הלכות נדה והגהת שערי דורא מביאו דאם אירע טבילתה בחול המועד נכון הדבר ששפחה עובדת כוכבים תגלחם לה דאמירה לעובד כוכבים שבות היא ובמקום מצוה לא גזרו ואם אין לה עובדת כוכבים תנקה היטב בטיט שתחת הצפורן עכ"ל היינו דוקא בחוה"מ אבל בשבת ויו"ט אם אירע ששכחה

ליטול הצפרנים לא תאמר לעובדת כוכבים שתחתוך לה דכיון שאין מצוה גמורה בנטילת צפרנים דהא אפשר בניקור תחתם לחוד למה נבטל בזה שבות דאמירה לעובד כוכבים שבות הוא ותו דהוא חומרא דאתא לקולא שאע"פ שהעובדת כוכבים חותכת מ"מ אותה ישראלית מסייעת לה על ידי שמטה לה את ידיה וכאילו היא עושה מלאכה זו שאסורה מדאורייתא בשבת ויו"ט וכהיא שמצינו בסימן קפ"א לענין הקפת פאה שגם הניקף חייב אם סייע בדבר שמטה עצמו אליו להקיפו כו' זה א"א להשמר ממנו כשתניח לחתוך הצפרנים להעובדת כוכבים בלי הטיית הישראלית את ידיה אליה וא"ל דאין הכי נמי שלא תטבול כשאיירע כן בשבת ויו"ט זה אינו דהא גם בחול המועד התירו על ידי שתנקר הצפרנים ולמה יגרע בשבת ויו"ט מאין לה עובדת כוכבים בחול המועד אלא דבר ברור דבשבת ויו"ט לא תחתכם ע"י עובדת כוכבים אלא תנקרם היטב ותטבול ולא החמיר במרדכי לחתוך על ידי עובדת כוכבים אלא בחול המועד דבו הקילו אפי' לחתכם היא בעצמה והכי קי"ל בא"ח סימן תקל"ב בטבילת מצוה אליבא דכ"ע כמ"ש שם רמ"א אלא דהמרדכי שהוא תלמיד מהר"מ דהחמיר דאסור לחתוך הצפרנים בחול המועד כי אם על ידי עובדת כוכבים כמ"ש ב"י שם על כן הוצרך לחתכם על ידי עובדת כוכבים לפי סברתו ולפי מאי דקי"ל בסימן תקל"ב שם להתיר חותכין בח"ה בלי שינוי ובשבת ויו"ט לא תחתכם כלל אלא תנקר אותם היטב כן נ"ל ברור וראיתי מי ששגג בזה וצוה לחתוך ביום טוב ע"י עובדת כוכבי' ולא כוון נכונה לע"ד:

ש"ך יורה דעה סימן קצח ס"ק כה

כה צריכה טבילה אחרת - באמת חומרא זו לא נמצאת בשום פוסק ואדרבה מהמשנה והרבה פוסקים וט"ו נראה מבואר דכל שהצפורן נקי בודאי אינו חוצץ אלא ההגהת ש"ד כתב דטוב להחמיר ותטבול שנית משום דא"א שלא יהא בתוכו טיט וע"כ כתב הרב דנוהגין להחמיר וכתב מהר"מ מלובלין בתשו' סי' פ"א דכיון שאין זה מדינא אלא מחומרא נ"ל שלא החמירו אלא כשנמצא ששכחה צפורן א' מיד אחר הטבילה קודם שלנה עם בעלה אבל אם לא מצאה כ"א עד למחר אין ראוי להחמיר שלא תוציא לעז על בעילתה ואפי' אם לא נזקקה לבעלה אותו לילה הדבר מכוער וא"צ טבילה אחרת אם לא נמצא שום לכלוך תחתיו עכ"ל מיהו בהראב"ד סימן שכ"ו דף ס' ע"ד מצאתי וז"ל צריכה לחתוך צפרני ידיה ורגליה דכיון דעתידה ליטול חייצי השתא עכ"ל וזהו כעין מ"ש הרב ומאחר דכבר נהגו ליטול הצפרנים כו' צריכה טבילה אחרת כו' משמע דטעמא לאו משום דא"א שלא נשאר טיט תחת הציפורן אלא משום דהצפורן עצמו חוצצת וכ"כ הב"ח סי"ט דנ"ל דאפילו ברי לה שלא היה שום טיט כלל יש להחמיר שתטבול פעם שנית שהרי איכא למ"ד אם הצפורן עומדת ליקצץ חוצץ עכ"ל וא"כ צ"ע בפסק זה שפסק מהר"מ מלובלין ע"כ נראה דהיכא דאפשר לה לחזור ולטבול אפילו לא מצאה עד למחר יש לה לחזור ולטבול וכמדומה לי שכן נוהגים להורות אבל היכא דלא אפשר אין להחמיר כיון שעבר הלילה וע"ל סי' קצא א:

נקודת הכסף יורה דעה סימן קצח ס"ק כא (הערות הש"ך על הט"ז)

ודבריו תמוהין כו' עיין בשפתי כהן סעיף קטן כ"ה דלא קשה מידי: גם מה שהוגד לו שגדול אחד השיב בתשובה כדבריו אותו הוא מהר"מ מלובלין וכבר השגתי עליו בשפתי כהן שם ע"ש • וגם מה שפסק דבשבת תטביל שנית ואסורה לחתוך הצפרן וסיים ראיתי מי ששגג בזה וצוה לחתוך ביום טוב על ידי כותי כו' אותו שהורה טוב הורה וכמו שאבאר **דמה שכתוב דכיון דמסייע הוי כאלו עושה מלאכה שאסורה בשבת ויום טוב דומיא דניקף לעיל סימן קפ"ח • טעה בתרתי חדא דאפילו חתכם בכלי הוא עצמו ליכא כאן איסורא דאורייתא לרוב הפוסקים וכ"ש נטלן בידו דלכ"ע ליכא איסור דאורייתא וכמו שאבאר ועוד דכאן לא שייך מסייע דדוקא בהקפה דאחדהמקיף ואחד הניקף במשמע וכדפרש"י באלו הן הלוקין דף כא ע"ב דשמעין לקרא הכי לא תקיפו לא תניח להקיף אי נמי מדאפקיה בלשון רבים משמע דאתרי אזהר רחמנא ניקף ומקיף עד כאן לשונו אלא דבאינו מסייע פטור משום דהוי לאו שאין בו מעשה ובמסייע חייב וכדאיתא בששה סדרים התם אבל בשאר אזהרות לא שייך לומר דחייב משום מסייע דסייע אין בו ממש • והכי איתא להדיא בפרק המצניע דף צג ובפ"ב דביצה דף כ"ב דמסייע אין בו ממש לענין שבת ומותר אפילו לכתחלה והוא מוסכם מכל הפוסקין ע"ש ואם כן כיון דמשמע מהפוסקים דעכ"פ מצוה היא בנטילת צפרנים וכמו שכתוב ואמירה לכותי שבות ובמקום מצוה לא גזור כו' וכל שכן לדעת רמב"ן ודעתי בשפתי כהן סעיף קטן כ"ה דהצפרן מעכב מדינה פשיטא שהבאתי דהוי מצוה ומותר לומר לעכו"ם דאפי' נוטל הוא עצמו הצפרנים ליכא כאן איסורא דאורייתא • דפרק המצניע אמרינן דלכ"ע הנוטל צפרניו לחבירו ליכא אלא שבות שלא בכלי ולרבנן אפילו לעצמו ליכא אלא שבות וכן כתבו הפוסקים וכמבואר בטור ושלחן ערוך באורח חיים סימן שכ"ח סעיף לא ומה שכתבו שם לא פירשו רובן ביד פטור אבל אסור בכלי חייב חטאת ה"ה לא פירשו כלל ביד פטור וכדמוכח בששה סדרים אלא משום דנקטו ברישא פירשו רובן מותר לכתחילה נקטו נמי בסיפא לא פירשו רובן א"נ לאשמועין דאפילו פירשו מקצתן איסורא מיהא איכא ודבכלי חייב חטאת • ואם כן שפיר יש לומר לעכו"ם שיטול הצפרן בידו או בשניו כיון דהוה במקום מצוה ואפילו בכלי היה נראה להתיר דהתוספות כתבו פרק המצניע דהך מתניתין דהמצניע אתי כרבי יודא **אם כן הרמב"ן ושאר פוסקים פסקו כרב שמעון דמלאכה שאין צריך לגופה פטור** וכמבואר בהר"ן פרק המצניע וכך כתב ה' המגיד פרק א' מהלכות שבת שדעת הרשב"א והאחרונים דהלכה כרבי שמעון וכן כתבו התוספות לפרק קמא דשבת וגם הטור כתב בסימן ש"ו ושאר שרצים הצדן שלא לצורך פטור והיינו כרבי שמעון וכדאיתא בששה סדרים פרק שמונה שרצים ותמיה לי אמאי פסק בסימן שכ"ח בכלי חייב חטאת וגם על השולחן ערוך קשה דבסימן ש"ו הביא דעת הטור ודעת הרמב"ם ובסימן שכ"ח סתם דבכלי חייב חטאת ודוחק לומר דחולקים על התוספות שכתבו דלרבי שמעון בצרפנים פטור דהא דברי התוספות ברורים והשכל מחייבין ויותר נראה לומר דבסימן שכ"ח לא מייירי ממלאכה שאין צריך לגופה ודינא קתני ונפקא מינא היכא דצריך להצפרנים עצמה הא לאו הכי אפילו בכלי פטור אבל אסור • וגם בלאו הכי יש פוסקים דאפילו מלאכה גמורה מותר לומר לעכו"ם במקום מצוה וכמבואר בהר"ן סוף פרק ר"א דמילה ובהגהת ש"ע באורח חיים סימן רע"ו אם כן הכא הוי תרתי למעליותא אלא כיון דאפשר ליטול שלא בכלי למה נקייל בכלי אבל שלא בכלי הדבר פשוט דמותר ולית דין צריך בשש:**